

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเรื่อง ห้องเรียนของคนหลายวัยเป็นกระบวนการวิจัยที่มุ่งเน้น 1) เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนในการเรียนรู้ร่วมกันของคนหลายวัยในพื้นที่ตำบลกำแพง อำเภอกะหรังศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ 2) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนหลายวัยในห้องเรียนของคนหลายวัยในพื้นที่ตำบลกำแพง อำเภอกะหรังศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ และ 3) เพื่อศึกษาพฤติกรรมของกลุ่มคนที่ผ่านการเรียนรู้ในกระบวนการห้องเรียนของคนหลายวัย ในพื้นที่ตำบลกำแพง อำเภอกะหรังศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือ 1) ประชาชนที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านในชุมชน 2) เด็กและเยาวชน 3) คนวัยแรงงาน และ 4) ผู้สูงวัยในชุมชน ที่มีส่วนร่วมเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัย กระบวนการกลุ่มและพฤติกรรมที่แสดงออกระหว่างวัย ซึ่ง ได้จากการเลือกแบบเจาะจง เลือกจากผู้คนที่มีความรู้ตามที่กำหนดของกลุ่มคนหลายวัยดังนี้ วัยเด็กและเยาวชน เป็นผู้ที่ไม่รู้ไม่เรียน เป็นผู้ไม่รู้ วัยแรงงาน เป็นผู้ที่เปิดใจรับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง และผู้สูงวัย เป็นผู้ที่ไม่เสียสละ จิตอาสา ให้ความช่วยเหลือ โดยใช้วิธีการได้แก่ เวทีชาวบ้าน การสนทนากลุ่ม การสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก ที่สำคัญคือการใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการวิจัยเชิงปริมาณเพื่ออธิบายคุณลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย ระยะเวลาที่ใช้ศึกษา 12 เดือน ระหว่างเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2556 ถึง กันยายน พ.ศ. 2557

สาระสำคัญ เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนหลายวัยในห้องเรียนของคนหลายวัยในพื้นที่ตำบลกำแพง อำเภอกะหรังศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อให้กลุ่มคนหลายวัยมีปฏิสัมพันธ์ในเชิงความคิด ร่วมคิด ร่วมทำและร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนฐานพึ่งพาตนเองที่คำนึงถึงศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นหลัก และคุณลักษณะสำคัญของกลุ่มคนหลายวัย 4 ประการของกลุ่มคนในห้องเรียนของคนหลายวัย

สรุปผลการวิจัย

1. ศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนในการเรียนรู้ร่วมกันของคนหลายวัยในพื้นที่ตำบลกำแพง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูล กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 100 คนประกอบด้วย ได้แก่ พระภิกษุ จำนวน 5 รูป ผู้นำชุมชน 5 คน ภูมิปัญญาชาวบ้าน 10 คน กลุ่มเด็กและเยาวชน 30 คน กลุ่มวัยแรงงาน 20 คน และกลุ่มผู้สูงอายุ 30 คน วิธีการที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ เวทีชาวบ้าน การสนทนากลุ่ม การสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก ที่สำคัญ คือ ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ทั้งใช้การวิจัยเชิงปริมาณเพื่ออธิบายคุณลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย ขั้นตอนในการศึกษาเริ่มจากการสำรวจชุมชน การทำแผนที่ภูมิสังคมชุมชน วิเคราะห์ชุมชน ระยะเวลาในการศึกษา 1 เดือน ตั้งแต่ 1 ถึง 31 ตุลาคม 2556

จากการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนในการเรียนรู้ร่วมกันของคนหลายวัยในพื้นที่ตำบลกำแพง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า

คนในชุมชนในอดีตมีวิถีชีวิตอยู่กันแบบเรียบง่าย ทรัพยากรสมบูรณ์ดี ทุกช่วงวัยมีปฏิสัมพันธ์กันดีมีการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่นสืบต่อกันมา มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม มีความเชื่อและเคารพสิ่งสำคัญร่วมกัน เคารพกันและกัน แบ่งปันเชื้ออาหาร มีความเป็นชุมชนสูง แต่ในปัจจุบันความเป็นอยู่ลำบากขึ้นต้องทำงานหนักเพราะทรัพยากรมีน้อยและมีการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากร วิธีการดำเนินชีวิตและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัยน้อยลง กลายเป็นชุมชนเมือง ต่างคนต่างอยู่ ความเชื่อเพื่อลดลง ไม่นิยมปลูกพืชอาหารและซื้ออาหารสำเร็จรูปรับประทานเพิ่มขึ้น ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย มีค่าใช้จ่ายจากการใช้เครื่องมือสื่อสารเพิ่ม เกิดสังคมก้มหน้า เล่นเกมออนไลน์ มีเวลาให้กับครอบครัวน้อยลง เกิดช่องว่างระหว่างวัย และเกิดปัญหาความไม่เข้าใจกันระหว่างวัย ความสนใจด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมที่ดีงาม การสืบสานความรู้จากภูมิปัญญาลดลง ครัวภูมิปัญญาอายุมากขึ้น ถ้าไม่มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาดังกล่าวจะหมดไปในอนาคต กลุ่มคนหลายวัยในชุมชนจึงได้ร่วมกันตั้งกลุ่มห้องเรียนของคนหลายวัยและดำเนินกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียนของคนหลายวัยขึ้นเพื่อเป็นกระบวนการเรียนรู้ใหม่ ในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ต่อไป

2. สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนหลายวัยในห้องเรียนของคนหลายวัย ในพื้นที่ตำบลกำแพง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูล กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน ประกอบด้วย ได้แก่ กลุ่มเด็กและเยาวชน 10 คน กลุ่มวัยแรงงาน 10 คน และกลุ่มผู้สูงอายุ 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ เวทีชาวบ้าน การสนทนากลุ่ม การสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก ที่สำคัญ คือ ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ขึ้นตอนในการศึกษาเริ่มจากนำองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาต่างๆ จากภูมิปัญญาชาวบ้าน รวมทั้งด้านอาหารและด้านสุขภาพ ให้กลุ่มคนหลายวัยได้เรียนรู้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในห้องเรียนของคนหลายวัย โดยแต่ละวัยต้องใฝ่รู้ใฝ่เรียนยอมรับและเปิดใจรับการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทั้งผู้ให้ข้อมูลและผู้รับข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลจะนำข้อมูลมาจัดการความรู้เกิดเป็นความรู้ และจากความรู้จะสะสมเกิดเป็นปัญญาในเรื่องต่างๆ ระยะเวลาในการศึกษา 9 เดือน ตั้งแต่ พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ถึง กรกฎาคม พ.ศ. 2557

จากการสร้างรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียนของคนหลายวัยในพื้นที่ตำบลกำแพง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า

กระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียนของคนหลายวัย เป็นนวัตกรรมกระบวนการเรียนรู้ใหม่คือ การเรียนรู้เริ่มจาก 1) การตั้งคำถาม 2) หาคำตอบ 3) ใ้คำตอบ และ 4) นำคำตอบที่ได้ไปตั้งคำถามใหม่ เป็น วงจรการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จากกิจกรรมที่กลุ่มคนหลายวัยในพื้นที่ได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน 5 กิจกรรม พบว่า กิจกรรมที่ร่วมกันทำเกิดคุณค่ากับตนเอง ผู้อื่น สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยแต่ละกิจกรรมมี 4 ขั้นตอนคือ 1) Input ข้อมูล 2) Activity กิจกรรม 3) Output ผลที่ได้ และ 4) Value (คุณค่า) ในการร่วมกิจกรรมสังเกตพฤติกรรมได้จาก 1) การรับรู้ 2) ท่าทีที่แสดงออก 3) การเป็นเจ้าของ 4) ปลูกจิตสำนึก และ 5) เกิดพลังในการขับเคลื่อน กระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียนของคนหลายวัย ในการดำเนินงานสามารถแก้ปัญหาในพื้นที่ได้และมีแนวโน้มเป็นไปได้ในทางที่ดีขึ้นเรื่อยๆเหมาะสมกับการเรียนรู้ของคนหลายวัยในพื้นที่ต่างๆต่อไป มีขั้นตอนการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างกลุ่มคน 2) การสถาปนา กลุ่ม 3) การออกแบบกิจกรรมกลุ่ม 4) การขับเคลื่อนกิจกรรมกลุ่ม และ 5) การเสริมสร้างพลังเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันกับกลุ่ม ในการขับเคลื่อนกิจกรรมกลุ่มได้ปรับประยุกต์หลักอริยสัจ 4 และมรรค 8 มาใช้ซึ่ง ได้แก่ 1) การค้นหาภาวะบีบคั้นทางจิตใจ 2) การพิจารณาให้เห็นความจริง 3) การระดมความคิดเพื่อหาทางเลือก และ 4) การเลือกทางเลือกที่เหมาะสม

3. ศึกษาพฤติกรรมของกลุ่มคนหลายวัยในการเรียนรู้ร่วมกันในห้องเรียนของคนหลายวัย ในพื้นที่ตำบลกำแพง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 30 คนประกอบด้วย ได้แก่ กลุ่มเด็กและเยาวชน 10 คน กลุ่มวัยแรงงาน 10 คน และกลุ่มผู้สูงวัย 10 คน วิธีการที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ เวทีชาวบ้าน การสนทนากลุ่ม การสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก ที่สำคัญคือ ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม พบว่า

พฤติกรรมที่แสดงออกของกลุ่มคนหลายวัย จากการสังเกตพฤติกรรมในการร่วมกิจกรรมกระบวนการห้องเรียนของคนหลายวัย ดังนี้ 1) วัยเด็กและเยาวชนเป็นผู้ที่ใฝ่เรียนรู้ เป็นผู้ตื่นรู้ ร้อยละ 80 2) วัยแรงงาน เป็นผู้ที่เปิดใจรับการเรียนรู้สิ่งใหม่ ใฝ่เรียนรู้ ร้อยละ 70 และ 3) ผู้สูงวัย เป็นผู้ที่ จิตอาสา เสียสละ ห่มเห ทั้งกำลังกายและกำลังทรัพย์ ร้อยละ 90 สรุปได้ว่า คนทุกช่วงวัย ได้เรียนรู้ร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาในชุมชน เหลือร้อยละ 80 โดยกลุ่มคนเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นว่าเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมตามคุณลักษณะทั้ง 4 ประการ ซึ่งเป็นผู้ที่ต้องการสืบสานองค์ความรู้ ภูมิปัญญาต่างๆ จากภูมิปัญญาชาวบ้านและนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน มีการพึ่งพาและแบ่งปันกัน ในชุมชน ก่อให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง นำอยู่น่ามอง สังคมแห่งการเรียนรู้ต่อไป

อภิปรายผล

1. กลุ่มคนที่ขับเคลื่อนงานวิจัย ได้แก่ คนหลายวัย ประกอบด้วย วัยเด็กและเยาวชนวัยแรงงานและผู้สูงวัย โดยอายุเฉลี่ยกลุ่มคนที่เป็นตัวนำ คือ กลุ่มคนที่มีอายุ 11 ถึง 20 ปี รองลงมา คือ อายุระหว่าง 51 ถึง 60 ซึ่งเป็นกลุ่มสนับสนุนส่งเสริม ส่วนแรงขับเคลื่อนเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มที่เคลื่อนงาน สิ่งที่กลุ่มรับไว้ คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น อาหารและสุขภาพ

2. การขับเคลื่อนงาน ได้ขับเคลื่อนงานใน 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับบุคคล 2) ระดับครอบครัว และ 3) ระดับชุมชน ซึ่งโดยทั่วไปการเรียนในระบบ จะเรียนรู้ในระดับบุคคล เมื่อกลับไปบ้านก็ไม่นำไปใช้กับครอบครัวและชุมชน แต่การเรียนรู้โดยใช้กระบวนการห้องเรียนของคนหลายวัยสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ ทั้งในส่วนบุคคล ครอบครัวและชุมชน เช่น เด็กและเยาวชนสามารถเก็บผักและหุงข้าวด้วยเตาฟืน ได้ รู้จักเก็บผักที่ปลูกตามรั้ว และสวนหลังบ้านมารับประทานได้โดยไม่ต้องซื้อ วัยแรงงาน มีอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย มีความเข้าใจใฝ่เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ มากขึ้น ผู้สูงวัยสามารถใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น ใช้โทรศัพท์มือถือ ใช้คอมพิวเตอร์ในการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตได้ ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้

ร่วมกันของคนหลายวัย เมื่อสามารถนำไปใช้ในครอบครัวแล้วก็ทำให้เกิดเป็นสังคมชุมชน
แห่งการเรียนรู้ เมื่อครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเป็นสุข ต่อไป

3. คุณค่า กระบวนการห้องเรียนของคนหลายวัยเกิดคุณค่าในชุมชน คือ
เป็นกระบวนการในการเรียนรู้ร่วมกันของคนหลายวัยในการการสืบทอดองค์ความรู้ต่างๆ
ที่สำคัญที่มีอยู่ในท้องถิ่น และมีการสานสายใยภูมิปัญญา เพื่อให้มีการพึ่งพาและแบ่งปัน
มุ่งสร้างสรรค์สังคมไทย ซึ่งเป็นฐานคิดของห้องเรียนของคนหลายวัย โดยทุกคนทุกวัย
เห็นคุณค่าของตัวเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติในท้องถิ่น

จากการวิจัย ห้องเรียนของคนหลายวัย ได้ข้อค้นพบ ในประเด็นปฏิสัมพันธ์ระหว่าง
วัย เป็นข้อค้นพบที่สำคัญ เพราะจากอดีตการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัยทำให้วิถีการดำเนินชีวิต
ดีขึ้นเกิดสังคมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พึ่งพา แบ่งปันกัน ครอบครัวอบอุ่น เคารพกันและกัน พึ่งตนเอง
ได้ ในปัจจุบันการมีปฏิสัมพันธ์กันน้อยลง จึงได้มีการกระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียนของคนหลาย
วัยในพื้นที่สาธารณะในภาคประชาชนเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เป็นพื้นที่ร่วมกันคิด
ร่วมทำกิจกรรม ตามศักยภาพ ทรัพยากร วิถีชีวิตของชุมชน ทำให้เกิดชุมชนพอเพียง พึ่งพา
แบ่งปัน เกิดพื้นที่บวกและลดพื้นที่ลบในชุมชนทำให้ชุมชนเข้มแข็ง น่าอยู่ โดยทุกช่วงวัยได้มี
ปฏิสัมพันธ์กัน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน แต่ละวัยเป็นทั้งผู้เรียนและผู้สอน เนื้อหาที่เรียนรู้
เป็นไปตามธรรมชาติ เป็นสิ่งใกล้ตัว อยู่ในชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน
อาหารและสุขภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ คักดีพงค์ หอมหวล (2551 : 46-47) ที่กล่าวว่า
แนวคิดห้องเรียนของคนหลายวัย ได้ให้ความสำคัญต่อการการเรียนรู้ด้วยการรวมพลังผู้คนให้มี
โอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน บนฐานของความเป็นจริงของชีวิต และสอดคล้องกับ นิวัฒน์
ศรีบุญนาท (2555 : 375-458) ที่กล่าวว่า บริบทชุมชนและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตของประชาชน คือ การที่ชุมชนใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาจิตสำนึก กระบวนการเรียนรู้
และการจัดการชีวิต จัดระบบเศรษฐกิจสังคมของชุมชน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ แนวคิด
ของ ประเวศ วะสี (2548 : 14 อ้างถึงใน สิริลักษณ์ ยิ้มประสาทพร. 2548 : 61-69) ที่กล่าวว่า
การเรียนรู้แบบใหม่ เป็นการปรับเปลี่ยนมนุษย์ทั้งโครงสร้างในสมองและโครงสร้างทางสังคม
ให้เกิดการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกัน บนฐานของความสมดุลและความเป็นสุขของชุมชน และ
สอดคล้องกับแนวคิดของ ปรีดา เรื่องวิชาธร และพุดทวิ เรื่องวิชาธร (2548 : 61-69 อ้างถึงใน
สิริลักษณ์ ยิ้มประสาทพร. 2548 : 63) กล่าวว่า ความสมดุลของชีวิต ประกอบด้วย 4 มิติ คือ
1) ร่างกาย คือการมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง 2) พฤติกรรม คือการมีทัศนคติต่อชีวิต
ความสัมพันธ์ในการกำหนดพฤติกรรมความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น สิ่งแวดล้อม และสังคม

3) หัวใจ คือ การมีจิตใจที่มีความเมตตา จะเกิดความสงบเยือกเย็นขึ้นภายใน และ 4) สมอ คือ ความเข้าใจต่อคุณค่าตนเอง ความเข้าใจต่อคุณค่าของชีวิต ทั้งความเข้าใจในมิติต่างๆของสังคม และสอดคล้องกับแนวคิดของ สม นาสอาน (2550 : 65) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข ต้องค้นหาสิ่งต่อไปนี้ 1) ทิวทัศน์ธรรมชาติชุมชน 2) กฎ จารีต ประเพณี 3) ภูมิปัญญา และ 4) ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน สอดคล้องกับ สมศรี ศิริขวัญชัย (2548 : 68) ที่กล่าวว่าตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตมี 6 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านหลักประกันชีวิต 2) ด้านครอบครัว 3) ด้านสิ่งแวดล้อม 4) ด้านความสุขทางใจ 5) ด้านสังคม และ 6) ด้านร่างกายและจิตใจ สอดคล้องกับ Dern. (2007 : Abstract) ที่พบว่า บทบาท และประโยชน์ที่ได้รับจากความร่วมมือ ทำให้ลดข้อจำกัดหลายประการสำหรับการสื่อสารในชุมชน จึงอธิบายได้ว่าการมีส่วนร่วมมาจากการสร้างความร่วมมือกัน และสอดคล้องกับ Ewing. (2007 : Abstract) ที่กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการสร้างความเปลี่ยนแปลง โดยการสร้างสมรรถนะชุมชนสำคัญมากกว่าที่มุ่งเฉพาะผลลัพธ์การพัฒนาเพราะคนในชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาและต้องมีการพัฒนาทุกช่วงวัยจึงจะทำให้ชุมชนเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองและแบ่งปัน สรรค์สร้างสังคมต่อไป และสอดคล้องกับ Falk and Harison. (1998 : 71) ที่กล่าวว่า ชุมชนภูมิภาคจะมีศักยภาพในความชำนาญของผู้คน ทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวก มากกว่าที่คนส่วนใหญ่จะรู้ โดยทุนทางสังคมเป็นคำที่ถูกใช้ในการอธิบายองค์กรทางสังคม การทำงานร่วมกันภายใต้จิตวิญญาณ (Spirit) ของชุมชน เป็นการทำงานด้วยใจ การเรียนรู้เกิดจากการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรม เกิดการพูดคุยกัน แลกเปลี่ยน สนับสนุนซึ่งกันและกัน

จากการนำกระบวนการเรียนรู้ของคนหลายวัยไปใช้ขับเคลื่อนในพื้นที่ตำบล กำแพง อำเภอกะหรวยวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 3 ประเด็น คือ

1. เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่
2. เกิดปรากฏการณ์ใหม่ในพื้นที่
3. เกิดวัฒนธรรมใหม่

3.1 กระบวนการเรียนรู้ใหม่ คือ การเรียนรู้ที่เกิดจากการตั้งคำถามและหาคำตอบ แล้วนำคำตอบที่ได้ไปตั้งคำถามใหม่ และหาคำตอบใหม่ ได้คำตอบใหม่ นำไปตั้งคำถามใหม่ต่อไปอีก เกิดความรู้และเกิดปัญญาต่อไป กลายเป็นวัฏจักรการเรียนรู้ใหม่เกิดเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต เรียนรู้ได้ทุกช่วงวัย ทุกวัน ทุกเวลา ภาษาที่ใช้ก็เป็นภาษาถิ่น เรื่องที่เรียนเป็นเรื่องใกล้ตัวใช้ในชีวิตจริงได้ เป็นไปตามธรรมชาติของบุคคล ตามวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งคนต้องอยู่

ร่วมกันในสังคมทุกช่วงวัยและอยู่กับความเป็นจริง ตามธรรมชาติโดยเรียนรู้สิ่งใหม่แต่ไม่ทิ้งสิ่งเก่า

3.2 ปรากฏการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นในที่ คือ เกิดการเรียนรู้ของผู้สูงวัยจากเดิมเป็นผู้ที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับบุตรหลานเพียงอย่างเดียว บุตรหลานสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้กับวัยแรงงานและผู้สูงวัยได้ เช่น โทรศัพท์มือถือ การสืบค้นอินเทอร์เน็ต เกิดความอบอุ่นในครอบครัว เกิดสัมพันธ์ภาพที่ดีในครอบครัว ทุกคนเห็นคุณค่าของกันและกัน โดยพื้นที่ศูนย์เรียนรู้ห้องเรียนของคนหลายวัยเป็นพื้นที่เริ่มต้นในการเรียนรู้ร่วมกัน และเกิดแหล่งเรียนรู้ครัวอีสานในพื้นที่ชุมชน

3.3 วัฒนธรรมใหม่ที่เกิดขึ้นในที่ คือ การกลับคืนมาของขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนที่หายไปจากชุมชน เช่น พาช้าง การลงแขกเกี่ยวข้าว การแบ่งปันเมล็ดพันธุ์ การพึ่งตนเอง การกลับสู่ภูมิปัญญาเพื่อดูแลบุตร ดูแลบิดามารดา และนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาปรับใช้ตามภูมิสังคมได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การร่วมกิจกรรมส่วนรวม การเคารพกัน ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเอง ผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดความสุข ความอบอุ่น ความพอเพียง พอประมาณและมีภูมิคุ้มกันในพื้นที่ชุมชนเพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 กระบวนการเรียนรู้ห้องเรียนของคนหลายวัย เป็นการดำเนินงานจากจุดเริ่มต้น หรือต้นน้ำไปหาปลาย (ปลายน้ำ) ซึ่งกระบวนการเรียนรู้อื่นจะนิยมคิดจากปลายไปหาต้น เราไม่สามารถจะรู้อนาคตได้ว่าถ้านำไปใช้ในพื้นที่อื่นจะเกิดผลเหมือนที่ทำในพื้นที่งานวิจัยนี้

1.2 ปรากฏการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้น เกิดจากระดับบุคคลแล้วขยายไปสู่ครอบครัวและขยายไปสู่ชุมชนและสังคม เกิดครอบครัวอบอุ่นชุมชนเป็นสุข สังคมสร้างสรรค์ต่อไป

1.3 คุณค่าที่จะเกิด ไม่มีใครรู้อนาคต เชื่อว่าสิ่งที่ทำในวันนี้ ส่งผลต่อไปในวันหน้า

1.4 การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัยเป็นแนวทางที่ดี แก้นิยามต่างๆ ได้ ทำได้ง่าย ประหยัดและเกิดประโยชน์ เกิดคุณค่าให้กับตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

1.5 การพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องทำในทันที ใช้วิธีที่พอเหมาะพอดี เป็นธรรมชาติและพัฒนาจากการศึกษารากเหง้าจึงจะเกิดความยั่งยืน

1.6 ห้องเรียนของคนหลายวัย เป็นนวัตกรรมทางสังคม ที่ได้ดำเนินการ ขับเคลื่อนทั้งในภาครัฐและภาคประชาชน เป็นแนวทางที่ดี เหมาะสม ควรที่จะนำไปใช้ กำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นชุมชน หรือนโยบายในระดับต่างๆ ในพื้นที่อื่นๆต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำในมิติภูมิปัญญาถิ่นได้ อยู่ดี ชีวิตเป็นสุขในระดับชุมชน ระดับภาค และระดับประเทศต่อไป

2.2 ควรนำกระบวนการห้องเรียนของคนหลายวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ไปใช้ กับชุมชนอื่นเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในชุมชนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ทุกช่วงวัย

2.3 ควรพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียนของคนหลายวัยให้เหมาะสม กับภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่เพื่อจะเกิดผลตามที่วัตถุประสงค์ได้

2.4 ควรพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียนของคนหลายวัยเน้นทักษะชีวิต ทักษะการทำงานและทักษะการดำเนินชีวิต ตามแนวทางเพื่อการพัฒนาการศึกษา การเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21 และเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับประชาคมอาเซียน